

OVIDI

DOS MIL ANYS DE LA MORT DEL POETA

LES SEGONES OPORTUNITATS

EL PREU D'ESCRIBRE AMB ABSOLUTA LLIBERTAT

P. Ovidi Nasó va néixer el 20 de març de l'any 43 aC a Sulmona i va morir l'any 17 dC a Tomis (mar Negra). El més convencional de la seva vida, literària i no, és que va néixer i va morir. La resta forma un conjunt excitant d'informacions escrites pel poeta mateix i de dubtes i incerteses que ell va provocar però que ningú no ha sabut resoldre. Ens va deixar escrit què havia de dir el seu epitafi (Tr., 3, 3, 71-76):

*Quosque legat versus oculo properante viator,
grandibus in tituli marmore caede notis:
«Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum
ingenio perii Naso poeta meo;
at tibi qui transis ne sit grave quisquis amasti
dicere “Nasonis molliter ossa cubent”»*

«Que qualsevol caminant sense haver d'aturar-se pugui llegir la meva inscripció, escrita sobre marbre en grans lletres: “Aquí jec jo, que vaig jugar amb els tendres amors i vaig morir per culpa de la meva gràcia, el poeta Nasó; però a tu, que passes ara per aquí, siguis qui siguis que em vas estimar, que no et pesi dir en veu alta ‘Que els ossos de Nasó reposin dolçament’».

Però ell, Ovidi, també sabia perfectament que la «immortalitat» no depenia del nom que en veu alta pronunciés

el caminant, sinó del fet que la seva obra fos llegida i coneguda temps després de la seva mort. I no era poca la competència que va viure de jove, amb la generació de poetes anteriors a la seva, i amb la seva... (darrers versos de Tr., 4, 10):

*Nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas,
non fuit ingenio fama maligna meo,
cumque ego praeponam multos mihi, non minor illis
dicor et in toto plurimus orbe legor.
si quid habent igitur vatium praesagia veri,
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
sive favore tui, sive hanc ego carmine famam,
iure tibi grates, candide lector, ago.*

«El nostre temps ens va dur grans poetes, però la fama que la meva gràcia va tenir no ha estat menor, i encara que jo pensi que molts van per davant meu, no seré menys recitat ni llegit que ells en el món sencer. Si els presagis dels que endevinen el futur són certs, tan aviat com mori no seré mai del tot teu, terra. Tant si és perquè he rebut la teva atenció, com si ho ha fet la meva poesia, el que he de fer és donar-te les gràcies perquè te les mereixes, lector».

Abans que ell, Catul, Virgili i Horaci. Amb ell, Properci, Tibul i Corneli Nepot. Ell, Ovidi, amb tots, però sol, va considerar-se part tant de la tradició de la poesia èpica com de l'elegíaca a Roma, però en realitat va anar sempre per lliure. Ell sol va convertir-se, de fet, en una generació; ell sol va ser qui, dient que seguia totes les normes de la política i de l'estètica poètica, va fer el que va voler. I

RELLEU CORRESPONENT A UNA PROVÍNCIA. Temple d'Adrià
Museus Capitolins, Roma

←

ho va pagar doblement: quan va escriure èpica, li van sortir *Les Metamorfosis*; quan va escriure elegia, li van sortir els llibres *Els Amors* o *Tristeses*. Tot el que feia era vers, sí, i li sortia d'una manera natural. Però tot era directament antisistema: *Les Metamorfosis*, que semblen conduir la narració a la lloança final d'August, no són altra cosa que un cant a les segones oportunitats, al dret de canviar perquè les circumstàncies de la vida (la de qui sigui, déu o home) et duen on et duen i tu no pots triar. Només adaptar-te i reciclar-te mirant la natura. I, en canvi, August va negar sistemàticament les segones oportunitats a tots els seus oponents, sempre i al llarg de tota la seva vida. Si escrivia elegia, li sortia la vena del joc i de l'entreteniment, de la frivolitat i de saltar-se totes les barreres de la convenció i de la pública honestedat. Ho va pagar, i tant: va pagar el preu de la fama i dels lectors, tants com va voler. L'hem fet immortal, sí, però si hagués passat més desapercebut, potser algú no hauria donat tanta importància als seus errors...

Perquè també es va equivocar i no va entendre quina mena de relació tenien els seus col·legues poetes amb el poder. Horaci i Virgili van dir el que van voler, però sempre amb segones i terceres intencions, difícils de rastrejar. Tibul, Properci i Corneli mai no van voler problemes i van escriure sempre el que calia sentir i llegir. Potser també hi creien. També en això Ovidi va ser únic. No va saber entendre què es demanava d'ell en temps de censura ferotge, de pensament únic i de lleis que afavorien el matrimoni, en temps en què es podia fer el que es volgués però calia amagar-ho tot... En aquest temps, ell va veure i va dir, va sentir i va escriure amb llibertat absoluta. I li va sortir poesia... I ho va pagar.

Va haver de marxar al pitjor de tots els exilis. No un exili que et pren les possessions i et deixa a la ruïna, no. Tampoc el que condemna els teus descendents. Pitjor: August el va condemnar a una mort en vida. El va, tècnicament, «relegar» a la mar Morta: la seva casa a Roma seguia sent seva, la seva tercera esposa hi vivia, la seva biblioteca l'esperava

en silenci i a les fosques. Mentrestant, ell moria a poc a poc, d'enyorança, de fred, d'avorriment a Tomis i demanant un perdó que mai no aconseguiria. I el final de la seva poesia (*Tristeses*, *Cartes des de la mar Negra*...) es va convertir, un cop més, en un cant a la segona oportunitat: no era ja la de la metamorfosi o la de canviar de parella. Era, ara, la de qui és a l'Hades viu i mort al mateix temps i vol tornar a veure la llum de Roma, que era la vida. I Ovidi es converteix en Odisseu i en Enees, gairebé com a antiheroi. I lluita per sobreviure al mar de la seva darrera travessa i per rebre el permís per a tornar de la mort.

No el va aconseguir, ni d'August ni del seu successor, Tiberi. No sabem on reposen els seus ossos, però probablement no ho fan «dolçament» perquè va morir a la mar Negra. No sabem què va passar amb casa seva i amb els seus llibres. Sí que sabem, però, que el darrer desig que va escriure s'ha complert.

*Si quid habent igitur vatum praesagia veri,
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.*

«Si els presagis dels que endevinen el futur són certs, tan aviat com mori no seré mai del tot teu, terra».

Els lectors de tots els temps, els poetes que duem dins i que tenen la capacitat de conèixer el futur, l'hem salvat de la terra gèlida i de la mort física. Ovidi no ha mort del tot ni pertany només a la terra perquè ara que podem celebrar els probables dos mil anys de la seva mort (17 dC?-2017), la seva capacitat poètica, la seva visió única i antisistema (política i literària!), acompanyades de la seva *joie de vivre*, segueixen presents com mai i ens esperonen a seguir llegint-lo, comentant-lo, explicant-lo. Intentem entendre i compartir la profunditat del que proposava, que està molt directament connectada amb qui som i com som en relació amb la naturalesa de nosaltres mateixos com a persones i amb la naturalesa que ens envolta i ens contempla, bocabadada.

Aprofitem l'ocasió, donem-nos una altra oportunitat i permetem que els seus versos sonin de nou!